

Aan de minister van Rechtsbescherming
De heer drs. S. Dekker
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Barneveld, 21 februari 2019

Reactie op Wetsvoorstel transparantie giften boven 15.000 euro per jaar

Op 21 december 2018 is een wetsvoorstel gepubliceerd, waarin u het voornemen kenbaar maakt om maatschappelijke organisaties te verplichten een overzicht openbaar te maken van grote donaties die zij hebben ontvangen. Namens deputaten Hoge Overheid van de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland willen wij gebruikmaken van de geboden mogelijkheid om onze reactie op uw voorstel kenbaar te maken via internetconsultatie. Het voorstel heeft namelijk grote gevolgen voor kerkgenootschappen. Wij hebben dan ook ernstige bedenkingen bij dit wetsvoorstel. In het onderstaande treft u ons commentaar aan.

1. Overwegingen

- 1.1. Het wetsvoorstel geeft hoog op van de scheiding tussen kerk en staat. Het is voldoende om te voldoen aan dit beginsel als kerkgenootschappen hun eigen organisatie kunnen inrichten, zonder bemoeienis van de staat, aldus het wetsvoorstel. Echter, het voorstel gaat eraan voorbij dat ook de donaties aan de kerken de organisatie van de kerk direct raken en als de overheid zich vervolgens met deze donaties gaat bemoeien, de scheiding tussen kerk en staat wel degelijk in het geding is.
- 1.2. De staatsvrije sfeer van de kerken wordt op zijn minst op bedenkelijke wijze ter discussie gesteld. Mocht de invloed van de staat nodig zijn, dan toch niet anders dan uiterst beperkt, slechts op de hoogst noodzakelijke gebieden. Dit

wetsvoorstel is echter te algemeen: het beslaat de volledige financiële administratie van grote giften en derhalve een zeer groot gedeelte van de kerkelijke organisatie. Zoals ook uit het volgende blijkt, gaat dit verder dan noodzakelijk is om het gewenste doel te bereiken.

- 1.3. Door middel van dit wetsvoorstel heeft de staat straks in potentie een machtig wapen in de hand om de financiële administratie van de kerk na te gaan en donateurs na te trekken – ze worden met naam en woonplaats genoemd! De staat kan grote invloed uit gaan oefenen met de extra controlemogelijkheid die de staat dan heeft. De scheiding van kerk en staat stopt niet bij de vormgeving van de organisatie, maar betreft zeker ook de inhoud van de organisatie en de middelen daarvan.
- 1.4. Het bekendmaken van de naam en woonplaats van de donateur schaadt bovendien de gedachte die in veel kerken leeft van het anoniem weldoen. In de woorden van de Bijbel: *"Maar als gij aalmoes doet, zo laat uw linker hand niet weten, wat uw rechter doet; opdat uw aalmoes in het verborgen zij."* (Mattheüs 6 vers 3 en 4). Deze gedachte is een belangrijk beginsel in de christelijke ethiek, namelijk dat persoonlijke beslissingen persoonlijk blijven en niet in de openbaarheid horen te komen.
- 1.5. Het is bovendien een reële verwachting dat openbaarmaking van de gegevens invloed heeft op de donaties. (Grote) donaties zijn van groot belang voor maatschappelijke organisaties, waaronder kerkgenootschappen. Echter, openbaarmaking van naam en woonplaats zal voor veel donateurs een afschrikwekkende werking hebben, die daarom geen grote donaties meer zullen doen. Dit is een ongewenst effect, maar het is redelijk en voorstelbaar dat dit een gevolg is van het wetsvoorstel.
- 1.6. Hierover merkt het wetsvoorstel op dat er geen sprake is van gevoelige gegevens die openbaar gemaakt worden, omdat een donateur niet noodzakelijk de levensbeschouwing van de kerk deelt. In het voorstel wordt daarbij het voorbeeld genoemd van een liefhebber van oude gebouwen die een gift doet aan een kerk om hun monumentale pand te kunnen onderhouden.
- 1.7. In een aantal gevallen zal dit voorbeeld zeker opgaan, maar in de meeste gevallen zal het gaan om gemeenteleden die een extra gift aan de diaconie/armenzorg willen doen of een extra gift aan de organisatie of de verbouw van de kerk. De relatie tussen donateur en kerk is erg sterk. Een gift aan de kerk betekent voor veel donateurs een gift aan een instituut dat

een (groot) deel van hun identiteit bevat. Er bestaat wel degelijk een rechtstreeks verband tussen donateur en kerk: levensbeschouwing of religie is een gevoelig kenmerk dat op een nauwkeurige wijze verwerkt moet worden in de gegevens. Het wetsvoorstel gaat hieraan voorbij.

- 1.8. In het kader van belastingtoezicht geldt een zeer strikt verbod voor de Belastingdienst met betrekking tot het delen van fiscale gegevens. De geheimhoudingsverplichting geldt tegenover een ieder, in beginsel zelfs tegenover de belastingplichtige. Ook geldt de geheimhoudingsplicht tegenover andere betrokkenen, zoals het personeel van de belastingplichtige of de echtgenoot¹.
- 1.9. Dit wetsvoorstel betreft een andere situatie dan het toezicht dat de Belastingdienst uitvoert, maar treffend is wel hoe geheim de fiscale gegevens zijn die de Belastingdienst beheert. Dat de financiële gegevens van maatschappelijke organisaties daarentegen zo op straat kunnen komen te liggen, is in het kader van de privacy, maar ook in het kader van regelgeving over andersoortige financiële gegevens onbegrijpelijk.
- 1.10. Het wetsvoorstel rechtvaardigt een en ander met een beroep op terrorismebestrijding en tegengaan van inmenging van onwenselijke opvattingen in onze democratie. Gelet op de huidige omvang van het wetsvoorstel, lijkt het wetsvoorstel veel verder te gaan dan nodig is om het doel te bereiken. Het wetsvoorstel geeft in ieder geval geen blijk van onderzoek naar andere mogelijkheden om ongewenste inmenging door financiële invloed te bestrijden.
- 1.11. Maatschappelijke organisaties die minder kwetsbaar geacht worden voor onwenselijke beïnvloeding kunnen bij AMvB worden vrijgesteld van de transparantieverplichting. Dit kan op basis van objectieve, niet-discriminatoire criteria. Wat deze voorwaarden zijn, blijft in het wetsvoorstel echter onduidelijk. Wel worden als voorbeeld genoemd organisaties die al verantwoording afleggen door het openbaar maken van financiële informatie of organisaties die al onder een vorm van extern toezicht vallen.
- 1.12. Overigens zegt het kabinet in deze consultatiefase ook open te staan voor concretisering van de vrijstellingsmogelijkheden.

¹ Snippe, M. 'De integratie van fiscale gegevens in het rijksbrede toezicht. Onderzoek naar een veilige haven voor de fiscale informatierijkdom.' Wolters Kluwer, 2019

2. Alternatieven

- 2.1. Het wetsvoorstel geeft geen blijk van onderzoek naar alternatieven waarmee het zelfde doel bereikt wordt, op een minder vergaande manier dan het huidige wetsvoorstel. Deze alternatieven zijn echter wel aanwezig.
- 2.2. Een mogelijk alternatief is de verplichting voor organisaties om de giften van grote donateurs door te geven aan een landelijk loket zoals de Belastingdienst of het OM. Dit loket kan de gegevens vertrouwelijk behandelen en onderzoeken als er vermoedens zijn van ongewenste inmenging. De privacy van de donateurs wordt op deze manier gewaarborgd. De namen en woonplaatsen van de donateurs worden niet in de openbaarheid gebracht, maar zijn wel beschikbaar voor de toezichthouder.
- 2.3. Een ander alternatief is dat alleen een overzicht gepubliceerd dient te worden van grote giften uit het buitenland. De adviezen van de Venetië Commissie die in het Memorie van Toelichting worden aangehaald betreffen ook specifiek buitenlandse financiering: het voorkomen van terrorismefinanciering en witwassen zijn legitieme doelen om buitenlandse financiering te beperken en transparantie te eisen. De beperking tot buitenlandse financiers heeft geen discriminatoir karakter, aangezien de transparantieverplichting niet slechts geldt voor donaties van donateurs uit een bepaalde regio of een bepaald continent of land.
- 2.4. Een voorwaarde voor een vrijstelling van de transparantieverplichting zou een eventuele ANBI-status kunnen zijn. Met andere woorden: organisaties met een ANBI-status hoeven geen overzicht te publiceren van de grote donaties en donateurs. ANBI-organisaties dienen ten slotte al op een bepaalde manier financiële verantwoording af te leggen, doorgaans door financiële gegevens te publiceren op een website².
- 2.5. Er blijken dus mogelijkheden genoeg te zijn om het doel te bereiken dat het wetsvoorstel beoogt, zonder op ingrijpende wijze de privacy van donateurs te schenden.

² Zie:

https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/bijzondere_regelingen/goede_doelen/algemeen_nut_beogende_instellingen/aan_welke_voorwaarden_moet_een_anbi_voldoen/aan_w_elke_voorwaarden_moet_een_anbi_voldoen

3. Conclusie

- 3.1. Gelet op bovenstaande en het overige dat in de Memorie van Toelichting is geschreven, kan het volgende geconcludeerd worden.
- 3.2. Dit wetsvoorstel heeft tot doel ongewenste inmenging door financiële input tegen te gaan door grote donaties verplicht te laten openbaren door maatschappelijke organisaties.
- 3.3. Dit wetsvoorstel raakt echter het beginsel van scheiding tussen kerk en staat op een ingrijpende manier. De controlemogelijkheden van de staat die uitgeoefend kunnen worden in de kerk, nemen toe.
- 3.4. Het wetsvoorstel is zo algemeen, dat het beginsel van scheiding tussen kerk en staat onder druk komt te staan. Staatsinvloeden zouden uiterst beperkt en gespecificeerd moeten blijven.
- 3.5. Het wetsvoorstel doet de wens van veel kerkgangers om anoniem te blijven in hun giften, teniet.
- 3.6. Het is een redelijke verwachting dat dit wetsvoorstel zal leiden tot het ongunstige effect dat minder donaties gedaan worden aan maatschappelijke organisaties.
- 3.7. De band tussen donateur en kerkgenootschap is bij donaties aan de kerk – een enkele uitzondering daargelaten – wel degelijk sterk aanwezig. Openbaarmaking van naam en woonplaats is dus gelijk aan het uiten van de levensbeschouwelijke overtuiging van de donateur en derhalve zijn dergelijke gegevens niet voor openbaarmaking geschikt.
- 3.8. Het is onbegrijpelijk dat de preciaire gegevens – naam en woonplaats van donateur en hoogte van donatie – ‘op straat liggen’ voor het oog van iedereen. Ter illustratie: de fiscale gegevens van burgers en bedrijven zijn onderhevig aan een uiterst strenge geheimhoudingsplicht aan het adres van de Belastingdienst.
- 3.9. Het wetsvoorstel gaat veel verder dan noodzakelijk is om het doel te bereiken. De Memorie van Toelichting laat geen overwogen alternatieven zien, die wel degelijk een optie kunnen zijn.

- 3.10. Het is onduidelijk wanneer maatschappelijke organisaties vrijgesteld kunnen worden van de transparantieverplichting, hoewel het kabinet open staat voor concretisering hiervan in de huidige consultatiefase.
- 3.11. Alternatieven voor het wetsvoorstel zijn niet onderzocht, maar wel degelijk aanwezig. Organisaties kunnen verplicht worden een overzicht te geven aan de Belastingdienst of het OM, die de gegevens vervolgens op een vertrouwelijke manier kunnen onderzoeken.
- 3.12. Een ander alternatief is dat de transparantieverplichting slechts geldt met betrekking tot donaties van buitenlandse financiers. Dit is geen discriminatoire voorwaarde.
- 3.13. Ook kunnen alle ANBI-organisaties uitgesloten worden van de transparantieverplichting. Deze organisaties leggen al financiële verantwoording af.

Geachte minister, wij zijn van mening dat uit het bovenstaande voldoende duidelijk is geworden dat wij gegronde bezwaren hebben tegen dit wetsvoorstel. Met klem roepen wij u dan ook op om dit wetsvoorstel niet in te dienen bij de Staten-Generaal.

Een kopie van dit schrijven verzenden wij naar de minister van Justitie en Veiligheid, de heer dr. mr. F.B.J. Grapperhaus.

Van harte wensen wij u wijsheid toe bij alle te nemen beslissingen en bovenal Gods onmisbare zegen op uw werk.

Met vriendelijke groet
en hoogachting,
namens deputaten Hoge Overheid
van de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland,

W.A. de Jong, scriba